

О. І. Матвєєнко, студент факультету (*ХНУРЕ, Харків*)

Л. І. Бадєєва, канд. іст. наук, доц. (*ХНУРЕ, Харків*) – науковий керівник

КУЛЬТУРНЕ ПОНЕВОЛЕННЯ АБО УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА 20–30-Х РР. «РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ»

У роботі висвітлено питання розвитку української літератури після революції 1917 року. Виявлено основні риси культурного під'їому 20–30-х років. Розкрито причини проведення репресій радянською владою по відношенню до культурних діячів, а саме письменників.

Період 20–30-х років без сумніву можна назвати найбільш значною добою в історії української творчості. Творча палітра вражає унікальним гроном яскравих талантів: М. Бажан, Ю. Яновський, М. Семенко, Є. Плужник, М. Рильський, М. Зеров, М. Куліш, М. Івченко, Б. Антоненко-Давидович, В. Підмогильний, М. Хвильовий, В. Сосюра, П. Тичина, В. Еллан та ін. Палітра новоутворених стильових течій переливається безкрайністю й розмаїттям напрямків: експресіонізм, імпресіонізм, «неокласика», необароко, неореалізм, революційний романтизм, авангардизм тощо. Література перебуває на досі не баченому підйомі. Митці певних течій об'єднуються в угруповування (МАРС, ВАПЛІТЕ, «Аспанфут», «Гарт», «Плуг» та ін.), звучать потоки маніфестів і декларацій, пристрасні полеміки про сутнісні проблеми творчості, – справді, нелегко було молодому митцеві зорієнтуватися в такій стихії. Здавалося, перед ним відкрилися широкі перспективи художнього самоствердження.

Ще не маючи достатніх сил для приборкування письменства, на перетворення його, як вимагав В. Ленін, у слухняний «гвинтик і коліщатко загальнопролетарської справи», компартія заграла з творчою молоддю, а надто з юнацтвом від плуга і верстата. Проводилися певні маніпуляції під гаслами революції, проте в них не мовилося й слова про відновлення віками приспаних естетичних потреб трудящої людини, про її залучення до секретів достеменного мистецтва, про її присутність одухотворення. Вони знайшли підтримку лише в невеликих колах переважно селянських і робітничих літературних об'єднаннях, що не мали вирішального впливу на культурне просвітлення нації. Розуміючи свій стан компартія вдалася до жорсткіших та абсурдніших методів, поглиблюючи ступінь невдоволення.

У той час література розумілася як метод прославлення та оспівування засад комунізму, благородності революції та, звісно, увіковічнення окремих посадових осіб партії. Суспільні пориви повинні передувати особистим, так само як розуміння приналежності до маси передуює осмисленню загальнолюдських цінностей. Такий підхід від початку до кінця суперечить розвитку української літератури.

Тоді влада намагалася перенести центр культурного впливу за допомогою певного ряду дій, поступово нарощуючи сили. Спочатку були встановлені санкції на друк для, так би мовити, «неправильних» письменників. Віднині навчання основам нової поезії проводилося і в школах, проте з чітко визначеними партійними межами. Взагалі історія налічує досить багато подібних втручань влади, але, серед них є таке, що, на мою думку, остаточно знищило зміст поняття «література». Розуміючи свій абсолютний вплив у пролетарських колах, компартія ініціювала наступне: після чергової зміни робітник заводу чи установи відвідував

курс літературної освіти та навчався засадам римування. Зрозуміло, що це призвело до багаточисленної появи нових літературних угруповань. Недарма М. Хвильовий назвав таку, дискредитовану більшовиками, просвіту «червоною», вбачаючи в ній загрозу для мистецтва.

Наступні злочини радянського режиму дозволили назвати період 30-х років розстріляним відродженням. Розстріляне відродження – духовно-культурне та [літературно-мистецьке](#) покоління [30-х](#) рр. ХХ ст. в [Україні](#), яке дало високохудожні твори у галузі [літератури](#), [філософії](#), [живопису](#), [музики](#), театру, і яке було знищене через тоталітарний [сталінський режим](#).

12–13 травня 1933 року відбулися арешт [Михайла Ялового](#) і самогубство [Миколи Хвильового](#). Ця дата вважається початком нищення української інтелегенції. Кульмінацією репресій стало 3 листопада 1937 року. Тоді, «на честь 20-ї річниці Великого Жовтня» у Соловецькому таборі особливого призначення за вироком [Трійки](#) були розстріляні [Лесь Курбас](#), [Микола Куліш](#), [Матвій Яворський](#), [Володимир Чехівський](#), [Валер'ян Підмогильний](#), [Павло Филипович](#), [Валер'ян Поліщук](#), [Микола Вороний](#), [Михайло Яловий](#).

Кількість репресованих українських інтелегентів періоду сталінських репресій донині залишається невідомою. За деякими даними це число сягало 30 000 осіб. Аби зрозуміти масштаби трагедії досить порівняти приблизну кількість репресованих осіб серед письменників за наявністю їх публікацій на початку і наприкінці [1930-х](#). Так, за оцінкою [Об'єднання українських письменників «Слово»](#), яку було надіслано 20 грудня 1954 року Другому Всесоюзному з'їздові письменників, 1930 року друкувалися 259 українських письменників, а вже після 1938 року – з них друкувалися лише 36 (13,9%). За даними організації, 192 із «зниклих» 223 письменників були репресованими (розстріляними чи зісланими в табори з можливим подальшим розстрілом чи смертю), 16 – зникли безвісти, 8 – вчинили самогубство.

Число загиблих по-справжньому лякає. Одним моментом загинув цвіт української нації. Ці люди присвятили життя розвитку культури і мистецтва. Хіба це не є наочним прикладом незламного патріотизму? Саме тому, зараз, на честь сотої річниці завершення Української національної революції (1917–1921 рр.), я вважаю за необхідне, ще раз згадати імена творців і митців тієї важкої епохи, звернутися до їх увіковічених творів: відчути хвилювання автора в новелі «Я (Романтика)» Миколи Хвильового, насолодитися інтимною лірикою Миколи Вороного, наново захопитися романом «Місто» Валер'яна Підмогильного та ще раз від душі посміятися з оповідань Павла Губенка (Остапа Вишні).

Література

1. Бажан О. [«Розстріляне відродження»](#) *Політична енциклопедія*. Ред.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 642
2. [Розстріляне відродження](#). *Мала енциклопедія етнодержавознавства* / Упорядник [Ю. І. Римаренко](#) та ін. К.: Генеза, Довіра, 1996. 942 с.